

Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XLII. Inania & sophistica sunt Probabilistarum argumenta in
contrarium ex dispensationibus concessis à SS. Pontificibus; necnon ex
responso Urbani VIII. circa matrimonia Gentilium Paraquariæ, & ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

& solidâ (licet tenui in linea gravitatis, soliditatisque) nec quidquam est convincens pro opposita parte. Id namque est de essentia definitioneque probabilitatis, seu opinionis probabilis in genere; intra cujus proinde fines non manet opinio, cui hoc non convenit. Proinde intra fines probabilitatis moralis non manet opinio, quâ non nititur ratione, vel autoritate moraliter gravi. De qua morali probabilitate haud dubiè locuti sunt Authores, ex quibus deprompta est damnata propositio: locuti sunt (inquam) de probabilitate nixa ratione vel autoritate moraliter gravi. Cùm nullus Author unquam docuerit, eum prudenter agere, qui agit sine ratione, vel autoritate moraliter gravi. De propositionibus verò à se damnatis, Innocentius XI. testatur, eas *partim ex diversis libris vel thesibus, seu scriptis excerptas, partim noviter inventas esse.*

62. Damnando itaque propositionem illam, Pontifex declaravit, nec licitè, nec prudenter agere, quicumque confusus ratione vel autoritate moraliter gravi, aliquid agit. Cujus oppositum quia probant, si quid probant; fundamenta Probabilistarum, fundamentorum istorum fallaciam eo ipso implicitè declaravit. Et reverà fallacia sunt: cùm iis Probabilistæ arguant à particulari ad universale, sive probent fundamentum alicujus opinionis esse grave & prudens respectu omnium, quia est grave & prudens respectu aliquorum. Quod falsum esse demonstratur: non enim sequitur esse grave & aptum movere ad prudentem assensum, respectu eorum quibus apparet magis verisimiliter falsum, quàm verum; ex eo quòd grave sit & aptum movere ad prudentem assensum, respectu eorum quibus apparet magis verisimiliter verum, quàm falsum. Sic etiam non sequitur aliquod fundamentum esse grave respectu eorum quibus apparet parvi esse momenti, ex eo quòd grave sit, respectu eorum quibus apparet magni momenti. Et ratio est, quia fundamentum aliquod esse grave, est aliquid relativum ad intellectum. Nullum autem fundamentum incertum, & solùm probabile, grave apparet omnibus intellectibus mundi (cùm hoc soli fundamento certo & evidenti conveniat) sed quod uni apparet grave, alteri apparet leve; quod uni placet, alteri displicet; quod uni apparet efficax, alteri apparet inefficax; quod uni apparet magis probabile, alteri apparet minùs probabile; immò quod uni probabile apparet, alteri non apparet probabile. Quod ergo aptum est movere unum ad prudentem assensum, non est aptum ad eum movere quemlibet alium. Et quod est probabile uni, non est probabile omnibus. Cùm probabile idem sit quod approbabile per prudentem assensum, & quod prudenter approbat unus, non semper prudenter approbare possint omnes.

463. Secundo; idem Pontifex istam aliam propositionem damnando: *Ab infidelitate excusa-*
Tom. I.

ur infidelis, non credens, ductus opinione minùs probabili, explicitè declaravit, licitum non esse sequi opinionem minùs probabilem in materia fidei, etiam non necessaria necessitate mediè (cùm propositio illa ex nonnullis Scripioribus excerpta sit; & nullus hætenùs scripserit, licitum esse sequi opinionem minùs probabilem, in materia necessaria necessitate mediè) ergo implicitè declaravit, licitum non esse sequi opinionem minùs probabilem in materia morum. Explicitè enim declarando unum, implicitè declaravit alterum, ex isto uno conlectarium. A materia verò fidei, non necessaria necessitate mediè, bonam esse consequentiam ad materiam morum, probabitur cap. 63.

Tertiò, idem Pontifex, damnando secundam istam propositionem: *Probabiliter judico, Judicem posse judicare juxta opinionem, etiam minùs probabilem*, explicitè declaravit, in iudicio fori externi, judicari non posse secundum opinionem minùs probabilem. Ergo implicitè declaravit, id etiam fieri non posse in iudicio fori intèrni, seu conscientie. Si enim in hoc foro iudicium fieri posset secundum opinionem minùs probabilem, etiam in illo foro id fieri posset. Cùm rationes quæ probant unum, probent & alterum; vel certè nihil probent, uti etiam videbitur cap. 62.

CAPUT XLII.

Inania & sophistica sunt Probabilistarum argumenta in contrarium ex dispensationibus concessis à SS. Pontificibus; necnon ex responso Urbani VIII. circa matrimonia Gentilium Paraquaria, & Canonibus nonnullis.

Caramuel, Terillus, alique Probabilistæ, 465
ne SS. Pontificum autoritate videantur profus destituti, contra nos arguunt, imprimis ex dispensationibus, quas varii Pontifices concesserunt, ut Religiosi, ligati voto solemnè castitatis, matrimonium inire possent; ut ligati matrimonio rato, istius matrimonii vinculo solverentur; ut Episcopus, non à tribus, sed ab uno dumtaxat Episcopo consecraretur, &c. Quod factum esse prætendunt secundum opinionem minùs probabilem, relictâ probabiliore.

Sed profus inanè est istud argumentum. 466
Quia gratis dato, quòd id fecerint sequendo opinionem tunc temporis minùs communem, gratis omninò asserunt, id ipsos fecisse secundum opinionem visam ipsis minùs probabilem. Neque enim credibile est, ipsos dispensasse cum dubio, vel iudicio de invaliditate dispensationis à se concessæ; atque adeò cum morali periculo, sive invaliditatis Sacramentorum Matrimonii, & Ordinis, sive notabilis damni inde proximo eventuri. Siquidem vel ipsi Adversarii communiter docent, non esse licitum sequi opinionem minùs probabilem, relictâ probabiliore & tutiore, quando agitur

de valore Sacramenti, vel de notabili damno, quod inde proximo imminet. Unde communiter docent, nec Sacerdotem in administratione Sacramentorum, nec Judicem in ferenda sententia, nec Medicum in remediorum applicatione sequi posse sententiam minus probabilem, minusque tutam, relicta probabiliore, & tutiore. Siquid autem probaret argumentum illud, probaret, Pontificem usum opinione minus probabili, relicta probabiliore ac tutiore, in materia respiciente valorem Sacramentorum, cedenteque in gravissimum periculum animarum. Si enim consecratio ab uno Episcopo sit invalida, invalidi sunt Ordines collati ab Episcopo sic consecrato, invalidæ absolutiones datæ à Sacerdotibus ab ipso ordinatis. Esse verò illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, maximè in collatione Ordinis Sacerdotalis aut Episcopalis, ubi gravissima inde resultant animarum pericula, Ecclesia à fortiori declaravit, dum per Innocentium XI. primam hanc propositionem condemnavit: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.* Gravissimè proinde peccassent Pontifices, si sic dispensassent cum Episcopo consecrando, ut cognovissent verisimilius esse, quòd dispensatio, ac per consequens ordinatio futura fuisset invalida. Virtualiter namque voluissent damna gravissima inde obventura. Similiter gravissimè peccassent, sic dispensando in voto solemnii castitatis in ordine ad matrimonium ineundum, vel in matrimonio rato, in ordine ad aliud contrahendum, ut sibi probabilius visum fuisset, quòd & dispensatio sua, & securum inde matrimonium, nullius valoris fuissent. Virtualiter quippe voluissent sacrilegia, adulteria, &c. inde obventura. Prorsus ergo fallax, sophisticum, & SS. Pontificibus probrosum est argumentum, contra nos à Probabilistis depromptum ex dispensationibus concessis à SS. Pontificibus; meritòque Cellæus de recta morum doctrina l. 1. q. 7. existimat, injuriâ haud vacare, asserere Romanos Pontifices in administranda Ecclesia usos fuisse opinionibus visis sibi minus probabilibus, & minus tuis, cum periculo salutis animarum, & invaliditatis Sacramentorum, & ita saltem contra consilium, imò contra Ecclesiæ doctrinam, operatos esse. Nos porrò factum negamus, & asserimus, eos usos opinionibus speculative quidem, non autem practice minus probabilibus. Practica verò probabilitas circumstantiis constat publicis, & privatis, quas utique novorant Romani Pontifices, dum dispensationes largiebantur, & que Theologos sæpe latent. Et idèò absurdum est similia ad tribunal nostram vocare,

& de his liberius ferre sententiam.

Multò minus existimandum SS. Pontifices ejusmodi dispensationes contra propriam opinionem, spectatis omnibus, concessisse, v. g. id fecisse Adrianum VI. in casu quem ex Soto refert Sinnichius in Saule Exregel. 1. §. 260. *Adrianus VI.* (inquit Sotus in 4. dist. 27. q. 1. a. 4.) *vir tum utriusque Juris peritissimus, tum & rei Theologica non infime doctus, cum ab illo ejusmodi dispensatio (super matrimonio rato) fuisset postulata, oblatæque fau-trix Cajetani sententiæ; demiratus est virum Theologum hoc sibi in animum inducere potuisse. Et idèò improbis precibus succumbens, respondit se dare quod posset, sed tamen credere nihil posse.* Cùm historia ista non uno titulo suspecta sit, parumque credibilis; (neque enim de ea authenticè constat, vocalesque responsiones SS. Pontificum, quæ editæ non sunt authenticè, plerumque fallunt, ut infra ostendemus) nec desit specialis ratio responsionem istam, historiamque suspectandi: tum quia verisimile non est, Adrianum VI. (in utroque Jure, Theologiaque peritissimum) ignorasse sententiam tunc satis communem, praximque satis frequentem dispensandi in matrimonio rato. Ergo verisimile non est, quòd adèò demiratus fuerit, in eam sententiam Cajetanum abire potuisse. Tum quia credibile non est, Adrianum VI. propium se judicio condemnasse. Hoc autem fecisset, si contra propriam opinionem dispensasset. Cùm q. 4. de restitut. doceat, contra rectam rationem agere, qui agit contra sententiam visam sibi probabiliorem, simul & tutiorem. Vel ergo absolutè non dispensavit (nec certè illa ipsius responsio significat, absolutè dispensasse: cùm sensus naturalis verborum illorum esse videatur: *Do si possum, sed credo non posse*) vel si absolutè dispensavit, id non fecit contra propriam opinionem, seu contra opinionem visam sibi probabiliorem, spectatis omnibus; sed vel propriam opinionem ob Cajetani authoritatem Christianâ humilitate correxit, practicando id quod tract. de confess. q. 5. dub. 7. docuit, Sacerdotem utique, qui sequitur aliquam opinionem, si sciat a pluribus, vel gravioribus, seu etiam aequalis authoritatis, contrarium teneri, non adèò de se presumere debere, ut totum velit in suam opinionem (qua forsitan erronea est) concludere, seu coarctare, quasi ipse solus videat. Vel judicavit propriam opinionem non procedere in circumstantiis, quæ sese obtulerunt. Fortassis namque vidit articulum esse necessitatis, quo prudentia dicat concedendam subinde dispensationem dubiam, ad hoc ut è duobus malis majus evitetur. Quomodò prudentia dicat applicandam subinde in Sacramentis materiam dubiam, quæ extra necessitatis articulum applicari non possit.

Secundò Terillus in Regula morum p. 1. 469 q. 8. arguit ex responso Urbani VIII. his verbis: *Urbanus VIII. videtur absolutè declaraf-*

so, usum opinionis benigne, etiam quoad partem minus probabilem, esse licitum. Quod probat ex cap. 15. Historiæ Paraquariæ Patris Nicolai Del Techo Soc. Jesu in eadem Provincia Missionarii, ubi sic: *Guarana Gentis Primores solebant tot pellices alere, quot eorum libido, & auctoritas à popularibus suis impetrabat; nec aliud erat majus capeffenda Religionis nostræ impedimentum, quam cum monerentur unicâ uxore Christianos, ex lege divinâ, contemdesse debere. Accessit huic obstaculo nimia quorundam Sociorum religiositas, ejusmodi homines ad primam uxorem adigere volentium. Alii, dempto scrupulo, Religionem Christianam inveniuntibus, quancumque vellet ex pellicibus, pro uxore permittebant. Ob earum opinionum diversitatem, inde natam, quod Doctores Scholastici de ea re inter se dissentirent, ad Summum Legum Interpretationem recursus est, & Joannes de Lygo, postmodum Cardinalis, rem totam his verbis Urbano VIII. Pont. Max. exposuit.*

471 „ Sanctissime Pater, in provincia & regno
 „ Paraquariæ, in India Occidentali, maxima
 „ difficultas suboritur in conversione infidelium
 „ ad fidem nostram, quando aliqui ex Ministris
 „ volunt illos cogere ad recipiendum & retinen-
 „ dum primum conjugem, quem in infidelita-
 „ te habuerunt. Gens quippe ex innata barba-
 „ ric, passim conjuges (si verè conjuges dicen-
 „ di sunt) dimitunt, non aliter quam nostri
 „ famulas vel famulos. Et hoc volunt, quia con-
 „ jux infirmatur, nec coquere cibos potest, aut
 „ vestes confuere, vel domus curam habere,
 „ vel quia jam senescit. Immo frequenter non
 „ unam solum uxorem accipiunt, sed simul cum
 „ ea omnes ejus filias, vel sorores, si quas ha-
 „ bet. Ex quibus postea donat amicis aliquam,
 „ vel famulo in gratiam obsequii, quam postea
 „ repetit, si famulus discedat. Aliis sola loci mu-
 „ tatio causa est deferendi conjugem, ne eam
 „ secum ferat. Itaque plerique putant, non esse,
 „ saltem communiter, apud illos verum matri-
 „ monium, sed concubinatum; atque ideo per-
 „ mittunt, quod conjugem baptizatum acci-
 „ piant, quando ad fidem convertuntur. Alii
 „ tamen scrupulum habent, & cogunt eos ad
 „ repetendam primam conjugem. Ex quo mag-
 „ na incommoda sequuntur. Primum quod multi
 „ hoc terrore Baptismum averfantur. Secundò
 „ quod mentiuntur, dicentes, se nullum alium
 „ conjugem habuisse, & malâ fide cum alio con-
 „ trahunt. Tertio quod fingunt se repetere pri-
 „ mam uxorem, sed verè aliam habent, nec
 „ de prima curant. Quarto quod frequenter
 „ difficillimum est primam agnoscere: quia vix
 „ recordantur, in tanta multitudine, quæ fuerit
 „ prima, & illâ inventâ, oportet rursus in-
 „ quirere, an illa prius habuisset viros; & rur-
 „ sus de iis viris, an prius alias habuissent ux-
 „ ores. His accedit quod frequenter in iis conju-
 „ giis, non utantur signo aliquo externo speciali,
 „ diverso ab eo quo concubinam ad hebdoma-
 „ dam vel mensē accipiunt. Quare sæpè non

Tom. I.

invenitur signum externum, expressivum con-
 sensus ad matrimonium requisiti. Unde, aten-
 tã eorum praxi, & consuetudine, multi p̄i &
 docti viri putant, communiter non fieri apud
 ipsos verum contractum matrimonii. Cate-
 rum ad tollendos scrupulos & dubia, & ad hoc
 gravissimum impedimentum auferendum illius
 Gentis conversionis ad fidem, à Sanctitate
 Vestra humiliter petitur, ut quandoquidem,
 juxta virorum doctorum doctrinam, Sedes
 Apostolica ex gravi causa potest aliquando
 matrimonium infidelium dissolvere, prout
 Sanctitas Vestra declaravit in Brevi suo, ex-
 pedito die 20. Octobris 1626. & rursus in alio
 simili die 17. Septembris anno 1627. his ver-
 bis: *Nos attendentes hujusmodi infidelium ma-
 trimonia non ita censeri, quin necessitate sua-
 dente dissolvi possint, &c.* Et quidem in hoc
 gravissima causa sunt, imò necessitas ad con-
 versionem illorum infidelium: dignetur San-
 ctitas Vestra, ex benignitate Apostolica, con-
 cedere Provinciali Societatis Jesu facultatem,
 ut ipse, & si ex Societate, quibus ipse con-
 versionem Gentis demandaverit, & comutu-
 nicandum censuerit, possint, occurrente casu,
 & facto examine, & manente dubio de valo-
 re prioris matrimonii, in infidelitate facti,
 vel magnâ difficultate inveniendi veritatem,
 vel magnâ difficultate repetendi primum
 conjugem, jam dimissum, possint (inquam)
 ad conversionem faciliorem reddendam, vel
 ad converforum manutentionem in fide, &
 observantiâ Legum Ecclesiasticarum, dispen-
 sare cum ejusmodi conversis, ut possint post
 Baptismum contrahere verum matrimonium
 in facie Ecclesiæ. Hoc enim modo Sanctitas
 Vestra infidelibus illis aditum ad Ecclesiam
 patefaciet. . . . Quam Deus, &c.

472 *Urbanus VIII. (pergit Nicolaus Del Te-
 cho) indulto sapientum virorum super ea re con-
 sulto, pronuntiavit, non videri sibi speciali suâ
 dispensatione opus esse, ubi Doctorum sententi-
 arumque probabiles intercederent. Sequerentur
 opiniones pro conditione locorum, ac hominum,
 barbaris favorabiles, salva interim utriusque
 partis auctoritate, snerem doctis hominibus sen-
 tendi libertatem. Constans igitur Sociorum ple-
 rorumque in his terris degentium opinio, praxi
 confirmata, fuit horum barbarorum matrimonia,
 ob rationes supra relatas, nulla esse, & posse
 barbaros ad fidem conversos, quancumque bap-
 tizatos, rejectis aliis, in conjugem sumere.
 Quamquam eam semper adhibere cautelam,
 quam rei gravitas postulabat. Hactenus Del
 Techo. Ex hac narratione (subdit Terillus)
 multa sciuntur. Primum est, Urbanum VIII.
 à Missionariis Evangelicis interrogatum fuisse,
 quomodo in re difficili, ad jus natura, atque
 matrimonii validitatem spectante, se gerere de-
 berent. Hi enim, ut absque scrupulis, ac in-
 iuriis procederent, suppliciter rogarunt ut facilitatem
 cum infidelibus illis ad fidem conversis dis-
 pensandi tribuere dignaretur. . . . Pontifex. . . .
 respondit, sibi videri, opus non esse speciali dis-*

pensatione, quando probabiles hinc inde Doctorum sententia intercederent. Sequerentur proinde opiniones barbaris favorabiliores. Sic enim iustos fore... Hac autem responsio prorsus docet, licitum illis esse sectari quamcumque opinionem certo probabilem, barbaris favorabiliorum, quamvis illa minus probabilis fuerit. Ergo Urbanus VIII. quoad omnia benignam sententiam esse veram non tam censuit, quam curam omnium exercens, fidelesque, requisitus, post maturam consultationem, paciscens declaravit. Haec tunc Terillus, inde usque ad eum persuasus de victoria, ut concludat, nos longè latèque victoriam conclamatos, si talem pro nobis decisionem haberemus. Cur ergo (inquit) non damus manus, cum Pontifex questionem in favorem benignae sententiae resolverit, & quodammodo definierit... & claritas decisionis nullis tenebris involvi possit?

474 Sed ignoscendum homini in se, seu argumentis suis ad eum confidenti, animumque de causae suae bonitate ad eum praecipuum praese ferenti, ut etiam tunc Celladeo Adversario suo, tamen eiusdem secum Instituti, velut victor insultet, & de nullitate argumentorum ipsius demonstrationes conclamat, quando non nisi inania, & sophistica adversus ipsum argumenta profert.

475 Respondeo ergo Terillo, jure reponi posse: *noni ruba canere ante te*, nec triumphum adornes ante victoriam. Revera namque inanis est Terilli victoria, inanis triumphus: cum totum argumentum istud plenum sit hallucinationibus; & non solum inane sit, & sophisticum, sed & ducat in praecipitium.

476 Imprimis Terillus non arguit ex Decreto aliquo, aut textu Urbani VIII. de quo constat authenticè, sed ex sola relatione, & verbis Del Techo, qui formalia Urbani VIII. verba non scribit, nec notat, sed suo modo & sensu responsum enarrat, non sine hallucinatione, ut postea videbitur. Non est autem cur Terillus, propter eiusmodi responsum, non authenticam, Adversariis suis, velut triumphandus insultet: cum constet, varias eiusmodi responsiones in aliquibus historiis circumferri, quas plerique graves Theologi parvipendunt, prout videre est apud Leandrum à SS. Sacram. p. 3. tr. 1. §. 2. ubi refert Authores affirmantes, potionem chocolatae, in die jejunii, esse licitam ex concessione Summi Pontificis: quia ita declaraverunt tres SS. Pontifices, nominatim Gregorius XIII. prout in Historia regni Mexicani refert Augustinus de Padilla, Archiepiscopus Hispanicae in India. Et quamvis Gregorii XIII. declarationem se vidisse testetur, alii negant, potionem illam ex hoc capite esse licitam: quia putant, dictas declarationes Pontificum non dari, vel de illis non constare authenticè, & sic nullam habere vim. Dicat ergo Terillus, cur magis fidendum relationi Patris Del Techo, quam istius Archiepiscopi testantis de visu?

2°. cum P. Del Techo non expresserit formalia verba Urbani VIII. nec viderit rescriptum ipsius, sed illud solum ex auditu referat, ipsius relationi tantò minus habenda fides, quantò certius est, ipsum hallucinari in casibus enarratione, sicut & in exponenda supplicatione Pontifici facta, & in comminiscendo contrarias Doctorum Scholasticorum sententias, ubi nullae sunt.

Prima hallucinatio ipsius est, in eo quòd; enarrato more Primorum Guaranae Gentis, & impedimento conversionis ipsorum, ex eo quòd monerentur unicà uxore Christianos ex lege divina contentos esse debere. Subdit: *Accessit huic obstaculo nimia quorundam Sociorum religiositas, ejusmodi homines ad primam uxorem adigere volentium: alii, dempto scrupulo, Religionem Christianam inuentibus, quamcumque vellent ex pellicibus, pro uxore permitterent. Vel enim prima uxor verè fuerat uxor? vel nulla erat verè uxor? Si prius, non erat nimia, sed necessaria Sociorum religiositas. Si posterius, optimè faciebant, qui quamcumque vellent, pro uxore permittebant. Nec ea in re dissensus circa jus esse poterat inter Socios, sed circa factum dumtaxat, an aliqua ex ipsis verè fuisset uxor, an non?*

Secunda proinde ipsius hallucinatio, est in eo quòd immediatè subjungit: *Ob earum opinionum diversitatem, inde natam, quòd Scholastici Doctores de ea re inter se dissentiant, ad Summum Legum Interpretem recursus est.* Qua in narratione dupliciter errat. Primò, dum earum opinionum diversitatem inde natam dicit, quòd Scholastici Doctores de ea re inter se dissentiant. Neque enim Scholastici Doctores dissentiant de facto istius Gentis: utpote de quo minimè agunt. Neque de jure: cum de jure nullae essent contrariae Doctorum sententiae. Conveniunt namque Doctores, esse inter infideles vera conjugia, si adit consensus ad valorem requisitus, & habitas in personis. Non esse autem, siquid horum desit. Unde nec Joannes de Lugo istius contrarietatis inter Scholasticos Doctores meminit, sed solum, quòd multi pii & docti putarent, attentà eorum infidelium praxi, non fieri apud ipsos communiter verum contractum matrimonii.

Secundò errat, in eo quòd ait: *ob earum opinionum diversitatem ad Summum Legum Interpretem recursus esse.* Neque enim ad Urbanum VIII. recursus est, tamquam ad Legum Interpretem, ut scilicet legem aliquam dubiam interpretaretur; sed tamquam ad Dispensatorem, ut dispensandi concederet facultatem, uti constat ex supplica ejusdem Joannis de Lugo: *Dignetur concedere Provinciali Societatis Jesu facultatem, &c.* Cum igitur Pater Del Techo manifestè hallucinatus fuerit in duobus antedictis, nec causam recurrenti ad Urbanum VIII. aptè retulerit; modica fides debetur ipsi referentis verba, seu responsum ipsius. Circa quòd merito timeri potest, ne

fuerit pariter hallucinatus, vel ne fuerit nar-
rator parum exactus.

479 3°. gratis dato, non concesso, quòd Ur-
banus VIII. responderit, ut à P. Del Techo
narratur, responsio illa non est tamquam Pon-
tificis definitio, sed tamquam Doctòris opi-
nionem suam, cum aliqua velut formidine ex-
perimentis: *non videri sibi*, &c. Non est ergo
Pontificia definitio, vel decisio, nec per
consequens plus habet roboris, quàm opinio
Doctòris particularis. Inde proinde non habet
Terillus, unde jactabundus conclamet:

Victoria, victoria.

480 4°. Urbanus illà responsione non magis
permittit usum opinionis minùs probabilis, ag-
nitæ ut talis, in favorem barbarorum illorum,
quàm opinionis minimæ probabilitatis, intra
limites veræ probabilitatis (indistinctè enim
dicit: *ubi Doctòrum sententia utrimque proba-
biles intercederent, sequerentur opiniones bar-
baris favorabiliores.*) Manifestum est ergo Te-
rillum ex Urbani responsione haud magis con-
ficere posse, licitum usum opinionis minùs
probabilis, seu minoris probabilitatis, quàm
minimæ probabilitatis. Cujus utum non esse
licitum Innocentius XI. definitivè declaravit,
dum propositionem ordine tertiam inter 65.
condemnavit.

481 5°. Urbanus VIII. non dixit, *ubi senten-
tia utrimque probabiles intercederent, sequerentur
opiniones barbaris favorabiliores*, cum ad-
dito, *quamvis illa minùs probabiles fuerim*,
etiam cognitæ ut tales. Cur ergo Terillus hoc
Pontificem respondisse dicit? Cur de suo ad-
dit, quòd Pontifex non addidit? *Cur io trium-
phè canit?* Cur responsum Pontificis ad litte-
ram non exponit de opinionibus simpliciter
probabilibus, id est approbabilibus per assen-
sum prudentem, quales non sunt minùs pro-
babiles, cognitæ ut tales?

482 6°. in responso Urbani VIII. ad suppli-
cam Joannis de Lugo, sermo non est de Do-
ctòrum Scholasticorum opinionibus contradi-
ctoriis, utrimque probabilibus, circa jus ali-
quod dubium & controversum, quarum una
dicat, hoc esse illicitum, sive contra jus; al-
tera dicat, non esse illicitum (neque enim sup-
plica Joannis de Lugo ullas ejusmodi opinio-
nes retulit, neque reverà sunt, ut postea vi-
debitur) solùm ergo sermo est de variis opi-
nionibus Missionariorum Paraquariæ, circa
factum, sive circa valorem matrimoniorum
istius Gentis, quæ communiter nulla esse, ob
varias conjecturas valdè verisimiles, in sup-
plica relatas, multi pii & docti viri cense-
bant; licèt alii scrupulum haberent; & ideo
cogerent ad repetendum primum conjugem.
De istis ergo variis opinionibus procedit res-
ponsum Pontificis, *sequerentur opiniones bar-
baris favorabiliores*, non condemnando aliter
sentientes; sequerentur (inquam) opiniones
circa factum barbaris favorabiliores, quas post
debitum examen veras crederent, ita ut mo-
dò sincerè crederent priora matrimonia reve-

ra fuisse nulla, ob enarratas conjecturas val-
dè verisimiles, possent (sequendo illam opi-
nionem) absolutè permittere, ut uxorem du-
cerent, quamcumque vellent. Hoc unum est,
hoc totum quod in allata Urbani responsione
continetur. Inde autem quid obsecro contra
assertionem nostram? quid pro contraria Te-
rilli responsione? inane prorsus est argumen-
tum, quod inde conficit. Cùm ex responsio-
ne illa Pontificis nihil aliud legitimè confici
queat, nisi quòd in rebus agendis non requi-
ratur semper omnimoda certitudo, sed suffi-
ciat probabilitas tanta, quæ post debitum exa-
men sufficienter nos moveat ad credendum
esse simpliciter verum quod opinamur, etsi
omnimodam de eo certitudinem non habea-
mus; quòdque ideo pii illi doctique viri, qui
ex conjecturis longè verisimilioribus, absque
omnimoda tamen certitudine, judicabant ve-
rum matrimonium apud Guaranos infideles
communiter non celebrari, atque ex ejusmo-
di opinione, visà sibi longè probabiliore,
ad impedienda graviora mala, aliàs obventu-
ra, permittebant ipsis accipere uxorem quam
vellent, Urbani VIII. opinione reprehensibi-
les non fuerint, nec ad id opus fuerit Ponti-
ficià dispensatione. Quod nihil pro Terilli
opinionem, nec contra assertionem nostram facit.

7°. ex narratione proinde Patris Del Te-
cho, Terillus non solùm perperam intulit, Ur-
banum VIII. declarasse, quòd licitum sit se-
ctari opinionem probabilem, *quamvis illa mi-
nùs probabilis fuerit*; sed insuper erravit, ex
eadem narratione inferendo, *Urbanum VIII.
à Missionariis Evangelicis interrogatum fuisse,
quomodo in re difficili, ad jus natura, atque
matrimonii validitatem spectante, se gerere de-
berent.* Hoc nullo modo habetur in supplica
Joannis de Lugo. Nec Terillus benè probat,
ex eo quòd dispensandi facultatem petierint:
*Hi enim, ut absque scrupulis, & tutius proce-
derent, suppliciter rogarunt, ut facultatem...
dispensandi tribuere dignarentur, &c.* Hanc
enim facultatem petere, non est Pontificem
interrogare, quomodo in re difficili ad jus na-
tura spectante se gerere deberent, nec con-
trovertiam proponere quæstionem, ab ipso de-
cidendam, sed facultatem petere, quam non
habebant....

Dixi Terillum ex narratione illa perperam
intulisse, quòd Urbanus VIII. docuerit, lici-
tum esse usum opinionis probabilis, *quamvis
illa minùs probabilis fuerit.* Non solùm quia
hoc additum non extat in responsione Ponti-
ficis, sed de suo Terillus illud addidit (ut su-
prà dixi) verùm etiam quia dum Pontifex re-
spondit, ut Missionarii illi sequerentur opinio-
nes barbaris favorabiliores, sermo ipsi fuit de
opinionibus quas multi ex ipsis pii & docti vi-
ri habebant, de nullitate matrimoniorum ab
infidelibus illis contractòrum, atque adeò de
nullo extante impedimento, quominùs pos-
sent, quam vellent, uxorem accipere. Quæ

perfecto opinio minus probabilis non erat, sed longè probabilior, atque ex conjecturis atque argumentis à Joanne de Lugo relatis. Romæ visa moraliter certa. Cùm ergo Pontifex solum approbaverit, ut sequerentur ejusmodi opiniones, vanus est Terilli triumphus, vana gloriatio, papyracea victoria, illatio prorsus ridicula.

485 8°. illatio illa, seu interpretatio Terilli injuriôsa est S. Pontifici, ducitque in præcipitum. Quia ex ea sequeretur Urbanum VIII. docuisse propositionem primam ab Innocentio XI. authenticè damnatam, quæ licitum dicit in Sacramentis conferendis sequi opinionem minus tutam, minusque probabilem, tutiore & probabiliore relicta. Probatur sequela, quia opinionum diversitas in casu S. Pontifici proposito, fuit circa rem, ex cuius veritate pendeat valor Sacramenti matrimonii, ab infidelibus Guaranzæ Gentis ad fidem conversis contrahendi, ut Terillus ipse testatur, aicens Pontificem *interrogatum fuisse à Missionariis, quomodo in re difficili, ad jus naturæ, & validitatem matrimonii spectante, se gerere deberent.* Si ergo verum est quod contendit, Urbanum VIII. interrogationi propositæ satisfecisse, respondendo, *licitum illis esse, seclari quacumque opinionem ceriò probabilem, barbaris favorabiliorem, quamvis illa minus probabilis fuerit,* sequitur ex Urbani VIII. responsione licitum esse, quod Innocentius XI. pronuntiavit illicitum, in Sacramentis conferendis sequi opinionem minus probabilem de valore, relicta tutiore & probabiliore.

486 Collyrio ergo Terillus inungat oculos suos, ut videat tot & tam crassas hallucinationes suas in argumento, per quod tantam sibi de nobis victoriam pollicebatur. Quas ut manifestius videat, quæro ab ipso, quanam inter Missionarios Paraquariæ quæstio fuerit, *ad jus naturæ spectans,* ut ipse ait, & non solum ad factum, in qua Doctorum sententiæ utrimque probabiles intercederent, & in qua Urbanus VIII. permiserit sequi minus probabilem, barbaris favorabiliorem? Nullam quippe ejusmodi quæstionem vel opinionem Terillus assignat, nec assignare potest. Quia nulla apud Doctores reperitur. Apud quos nullus reperitur qui doceat, quòd in dubio facti & controversia circa valorem, aut nullitatem matrimonii, in infidelitate contracti, possint conversi ad aliud pro libito transire, quamvis æquè vel magis probabile sit, prius matrimonium, adeoque impedimentum ligaminis subsistere. Neque circa hoc probabile est disensionem inter Missionarios Paraquariæ subortam: cùm ex relatione facta S. Pontifici solum appareat, solos eos Missionarios permisisse transitum ad aliud matrimonium, qui putabant, nullam ex acceptis pellicibus veram fuisse uxorem. Nec cuiquam Missionariorum illorum in mentem venerit, permittere, ut, stante dubio de valore prioris matrimonii, vel

majori probabilitate de valore, aliud pro libito, absque dispensatione S. Pontificis inirent. Iste enim crassissimus error fuisset, & scelus enorme, in piis illis & doctis viris non præsumendum.

Dubitantem quidem de impedimento dirimente (etiã distincto ab impotentia, cuius dubium vix aliter superari potest, quam per usum matrimonii) etiãsi probabilis ipsi appareat stare impedimentum, posse matrimonium inire, contra communem sententiam, Sanchez l. 8. de matrim. disput. 6. n. 18. primus docuit, & secutus est Diana p. 10. tr. 13. resol. 1. quia in ejusmodi dubio standum pro libertate matrimonium contrahendi. Sed (præterquam quòd opinio ista rejicienda sit) ipsi excipiunt dubitantem de impedimento ligaminis, seu vinculo prioris matrimonii jam contracti. Quia tunc possessio, favor, & præsumptio est pro matrimonio, ut idem Sanchez docet ibidem lib. 1. disput. 18. In dubio namque standum pro matrimonio valore constat ex cap. *ex litteris*, de probat. & cap. *fin. de sent. & re judicata.* Neque favor iste matrimonii, juris est merè humani, sed naturalis, vel divini positivi, ut constat ex cap. *licet ex quorundam*, de testib. & attest. ubi Innocentius III. rationem hanc reddit, cur in dubio potius standum sit pro valore matrimonii, quam pro contrahentium libertate: *tolerabilis est enim, aliquos contra statuta hominum (id est testimonia, seu argumenta humana, non satis cerè probantia impedimentum) dimittere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare.*

Non est ergo, nec fuit unquam probabilis opinio, quòd infidelibus ad fidem conversis aliud matrimonium, absque Pontificis dispensatione, permitti possit; casu quo (post debitum examen) dubium adhuc esset, an matrimonium, in infidelitate prius contractum, validum fuisset, & multò minus ubi opinio de valore ipsius probabilior appareret. Et idèò improbable est, Urbanus VIII. permisisse talem opinionem contra tot Canones sequi. Illatio proinde & argumentatio Terilli omni ex latere ruinosa est, improbabilis, & in errores inducens.

Ejusdem argumenti prosecutio, quâ amplius demonstratur inanitas argumentorum Terilli ex sacris Canonibus.

487 PRimò namque manifestè inane est quod opponit ex Leone XI. qui apud Caslabium verbo *declarare*, concessit FF. Minoribus, qui scrupulis vexantur, ut possint, in omnibus dubiis, securà conscientia stare determinationi suorum Superiorum. Neque enim scrupulosi, hoc faciendo, sequuntur opinionem, spectatis omnibus, vitam sibi minus probabilem, sed certum prudentiæ dictamen, à Magistris omnibus spiritualibus, à SS. Doctoribus, à Spiritu Sancto in sacris Litteris ap-

probatum, & ratione solidissima roboratum. Cum eo in statu æquè incapaces sint propria directionis, quàm simplices & idiotæ; nec proinde valeant probabilis resolvere dubia sua, quàm stando determinationi Superiorum fuorum, qui ordinariè sunt vii probi, periti, & prudentes.

490 Secundò inane est quod opponit ex cap. *Inquisitioni* de sent. excom. ubi Innocentius III. definit, conjugale debitum licitè exigi à conjugè, qui dubitat, vel credit, matrimonio suum esse nullum, dummodò dubium illud, vel credulitatem deponat ad consilium Pastoris sui, si leviter, vel temerariè conceptum fuerit. Neque enim Innocentius III. ibi definit, debitum tunc exigi posse, explosà credulitate, seu opinione probabiliori, sed exclusà credulitate, *leviter & temerariè concepta*; expressè addendo, debitum exigere non posse, si conscientiam nullitatis matrimonii sui habeat ex credulitate probabili & discreta. Per consequens expressè destruit intentum Terillianum.

491 Tertio inane est quod allegat ex cap. *ex parte* de censib. tamen inde mirabiliter comprobati putet, in dubio favendum libertati; eò quòd Archiepiscopo Compostellano, dubitanti, qua in mensura, majore an minore, solvere deberent, qui Ecclesiæ S. Jacobi voverant dare aliquot sextarios frumenti (cùm isto in loco sextarii darentur majores & minores) Pontifex responderit, solvendam esse usitatam mensuram, si ad unam eandemque vota hujusmodi hæcenus perfoluta fuissent. Sin minus, *volentes solvere minorem, non esse cogendos, ut majorem persolvant. Quia cùm ejusmodi vota gravita sint ab initio, benignius sunt à viris Ecclesiasticis exigenda, ne tamquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* Manifestum quippe est, Pontificem in eo dubio, non favisse libertati, sed Ecclesiæ honori (ut liquet ex ratione per ipsum allegata, *ne tamquam exactores, &c.*) imò etiam quodammodo Ecclesiæ utilitati, ne scilicet duriori exactione (ut Glossa ait ibidem) fidelium magnificentia erga Ecclesiam illam retardaretur.

492 Quarto inane est quod objicit ex cap. *licet*, & cap. *fin.* de sponsa duorum, ex quibus constat Pontifices contraria judicasse circa dissolutionem matrimonii rati, per subsequens consummatum. Nec est (inquit) qui unquam negaverit tutos fuisse in conscientia, qui sive unam ex oppositis istis SS. Pontificum sententiis in praxi secuti sunt, adhærendo secundæ uxori, sive alteram, & veram, adhærendo priori. Tamen enim nullus ex ipsis argui debuerit, si bonâ fide tam isti, quàm illi processerint, credendo veram se sententiam sequi. Secus si eam secuti fuissent, quam minus tutam & probabilis falsam censuissent.

493 Nec dumtaxat inane est argumentum istud; sed & in errorem inducit. Cùm utroque isto capite agatur de valore Sacramenti. De quo dum agitur, erroneum est asserere, quòd li-

cet opinionem minus probabilem sequi.

Quintò inaniter arguit ex cap. *Capellanus* de 494 *Feris*: cùm unam ibi sententiam Pontifex eligat: *quia meliori & subtiliori nititur ratione.* Non ergo minus probabilem, sed probabiliorum.

Sextò inaniter arguit ex cap. *i.* de homic. 495 in sexto: ubi probabilitatis magna (inquit) habetur ratio, cùm dicitur, quòd postquam probabilibus *constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabile commississe*, talis habendus sit excommunicatus. Neque enim Pontifex ibi loquitur de argumentis minus probabilibus, sed adeò probabilibus, ut ex iis constet *aliquem tam execrabile scelus commississe.* Quodque ibi Pontifex dicit, est contra Probabilitatem, aientes, probabilitatem sufficere ad deobligandum, non ad obligandum. Cùm ex illa probabilitate Pontifex jubeat ipsum haberi pro excommunicato.

Septimò frivolum est argumentum ipsius 496 ex can. *ego solis* dist. 9. ubi Augustinus dicit, rationes probabiles sufficere ad judicium prudens. Quia Augustinus non dicit ad id sufficere rationes minus probabiles, cognitæ ut tales; sed ex contextu manifestum est ipsum loqui de probabilioribus, & adeò persuasivis, ut ob illas persuaderi potuerit de veritate.

Cætera quæ Terillus allegat, non absimilia sunt, adeòque facilem ac perspicuam ex dictis habent solutionem, ut satis superque constet, Terillum non habuisse, sive ex sacris Canonibus, sive ex SS. Pontificibus, nisi quæ certum est vim nullam habere, ne quidem apparentem, ad intentum ipsius comprobandum. Quæ tamen idèd congestit, quia melioribus destituebatur.

CAPUT XLIII.

Quarta probatio contra Probabilissimum ex sanctis Doctoribus.

S. I.

Proferuntur D. Clemens, Cyprianus, Chrysostomus, Nazianzenus, Author imperfecti, Augustinus.

ET primò quidem constat ex ipsorum testi- 498 moniis cap. 17. productis, quòd ad tutiorem partem obligent, in dubio, seu æquali probabilitate de illicito, atque de licito. Quantò magis in casu quò major esse cognoscitur probabilitas de illicito?

Secundò, Probabilistarum assertionem de 499 licito usu opinionis minus probabilis de licito, contra agnitam probabiliorum de illicito, improbant omnes Patres, dum jubent ad divinæ Traditionis originem, Scripturam utique, & istius Traditionis Custodes, Interpretesque sanctos Patres recurrere, in iis quæ ad fidem & mores spectant, prohibentque ea ex sensu nostro, vel ex verisimilitudinibus ab ingeniosis hominibus, ratione purè humanâ ex-